Riksdagens kulturutskott
Ärende: Bildningsalliansens utlåtande om RP 175/2026 rd Regeringens proposition om statsbudgeten för år 2027

Bildningsalliansen tackar för möjligheten att få ge sitt utlåtande om regeringens budgetproposition för 2027.

Bildningsalliansen vill särskilt lyfta fram behovet av en långsiktigt hållbar finansiering för den fria bildningen, betydelsen av fria bildningens integrationsfrämjande utbildningar, stärkandet av unga och vuxnas grundläggande färdigheter samt den fria bildningens betydelse för kompetensförsörjning, demokrati och samhällelig resiliens.

Varje år deltar över en miljon människor i utbildningar som bidrar till livslångt lärande, aktivt medborgarskap, delaktighet och kompetensutveckling i hela landet. Fritt bildningsarbete är en del av det finländska utbildningssystemet och främjar bland annat höjning av vuxnas utbildningsnivå, stärkande av grundläggande färdigheter hos unga och vuxna samt stärkande av demokratin och samhällets beredskap.

Finansiering för fritt bildningsarbete

Bildningsalliansen anser att det är välkommet att man inte genomför några större nedskärningar i statsandelarna för 2027 för den fria bildningens del. *Det oaktat innebär lagändringen inom främjande av integration och lagen för fritt bildningsarbete att det försvinner både statsandelar och prestationer, då rätten att anordna integrationsutbildning och grundläggande litteracitet försvinner från fritt bildningsarbete.*

Finansieringen för den fria bildningen påverkas av den bestående nedskärningen på 20,5 miljoner (2024) och nu förändringarna kopplade till anordnandet av integrationsutbildningen. Samtidigt visar resultaten från PIAAC och PISA att det finns ett växande behov av att stärka unga och vuxnas grundläggande färdigheter. Därtill behöver utbildningsnivån höjas, AI- och digitala kompetensen stärkas samt samhällets resiliens och beredskap inför framtida utmaningar utvecklas.

Det fria bildningsarbetet når målgrupper som många andra läroanstalter inte gör och har ett brett nätverk av läroinrättningar, vilket skapar förutsättningar för tillgängliga utbildningar för alla. För att kunna utföra fria bildningsarbetets bildningsuppdrag behövs en stabil och förutsägbar finansiering.

Den statliga finansieringen täcker endast en del av utbildningarnas faktiska kostnader. Därför är det nödvändigt att läroanstalterna även fortsättningsvis kan ta ut skäliga studieavgifter enligt 24 § i lagen om fritt bildningsarbete. Samtidigt måste avgifterna hållas på en nivå som inte skapar ekonomiska hinder för deltagande.

Bildningsalliansen betonar därför vikten av studiesedelsunderstöd som möjliggör deltagande för personer med svag ekonomisk ställning, arbetslösa, seniorer och personer med bristfälliga grundläggande färdigheter.

Den planerade kompetenssedeln för personer som varit långtidsarbetslösa ska kunna användas inom fria bildningens utbildningar som stödjer bl.a. grundläggande färdigheter, språkkunskaper, arbetslivsfärdigheter och digital kompetens. Kompetenssedeln skulle ersätta studieavgiften för utbildningen medan den resterande delen av kostnaden skulle bekostas med fria bildningens statsandelar.

Fri bildning har visat sin förmåga att snabbt reagera på förändrade behov och nå målgrupper som annars riskerar att hamna utanför utbildning, arbetslivet och/eller samhället. Därför bör finansieringslösningar även framöver säkerställa att den fria bildningen kan bära sitt bildningsuppdrag.

Fritt bildningsarbete främjar integration

Den fria bildningen har under flera decennier haft en central roll i integrationsarbetet och erbjudit utbildning för invandrare med varierande utbildningsbakgrund och kompetensnivå.

Bildningsalliansen vill uttrycka oro över de ändringar som träder i kraft 1.1.2027 inom lagen för främjande av integration och i lagen om fritt bildningsarbete som innebär att rätten att anordna integrationsutbildning och grundläggande litteracitet som självständiga studier inom fritt bildningsarbete försvinner. Ovannämnda lagändring försvagar läroanstalternas verksamhetsförutsättningar och kan samtidigt försämra kommunernas och sysselsättningsområdenas möjligheter att erbjuda ett tillräckligt utbud av integrationsutbildning

Då helhetsfinansieringen för integrationsutbildning överlag minskar finns det stora risker för att integrationsutbildningen på svenska blir lidande. Det här kan påverka negativt regeringsprogrammets egen målsättning med att 5–10 % av integrationen ska ske på svenska. Det är positivt att den integrationsfrämjande utbildningen inom den fria bildningen får övergångsfinansiering år 2027. Finansieringen är emellertid tillfällig och löser inte det strukturella problemet med utbildningens tillgänglighet. När övergångsfinansieringen upphör riskerar studieavgifterna att bli ett hinder för målgruppen, eftersom statsandelsfinansieringen endast täcker 57 procent av utbildningens kostnader. *Finansieringen kan visa sig vara otillräcklig och därför finns det skäl att följa upp behovet av integrationsfrämjande utbildningar under 2027 och 2028 samt vid behov rikta tilläggsfinansiering till utbildningarna.*

Fri bildning har visat sin förmåga att snabbt reagera på förändrade behov och nå målgrupper som annars riskerar att hamna utanför utbildningssystemet. Därför bör finansieringslösningar även framöver säkerställa att den fria bildningen kan bära sitt integrationsuppdrag.

Beloppet på 5 miljoner för kvinnors integration är välkommet och bidrar till att främja språk- och samhällsfärdigheter.

Utbildning för läropliktiga inom folkhögskolan bör tryggas

Folkhögskolornas folkhögskoleår för läropliktiga har visat sig svara mot behov och antalet studerande har ökat. I och med att PISA-resultaten fortsättningsvis har en nedåtgående trend kommer behovet av folkhögskolans utbildning för läropliktiga knappast att minska.

Utbildningsformen erbjuder en viktig möjlighet för unga som behöver stärka sina studiefärdigheter, sin läs- och skrivförmåga eller sin studiemotivation innan de fortsätter till examensinriktad utbildning. Detta bidrar till att fler unga fullföljer utbildning på andra stadiet.

I och med att folkhögskolorna efter 1.1.2027 inte längre kan erbjuda integrationsutbildning för läropliktiga migranter som behöver stärka sina språkfärdigheter finns det ett behov av att utveckla folkhögskoleåret så att det bättre möter detta behov hos unga migranter. Det är i allas intresse att stödja alla ungdomars språk och övriga grundläggande färdigheter så att de kan fortsätta sin utbildningsstig och känna sig delaktiga i samhället.

I och med att antalet studerande ser ut att öka behöver man följa upp finansieringens tillräcklighet och vid behov allokera mera medel för utbildningen.

Fri bildning som väg till högre utbildning

Bildningsalliansen välkomnar regeringens ambition att öka andelen personer med högskoleutbildning.

Den fria bildningen har under lång tid fungerat som en lågtröskelväg till högre utbildning genom öppna högskolestudier och olika högskoleförberedande utbildningar. Många studerande får genom dessa utbildningar möjlighet att stärka sina studiefärdigheter, avlägga studiepoäng inom öppna högskolan och ta steget vidare till examenstudier. Bildningsalliansen anser att den fria bildningen bör beaktas som en strategisk samarbetspartner när tillgängliga studievägar till högskoleutbildning utvecklas.

Det pågående studiesedelsförsöket på 30 studiepoäng är kopplat till utbudet på plattformen Opin.fi. *Eftersom den fria bildningens läroanstalter inte själva kan publicera sina öppna högskoleutbildningar i Opin.fi riskerar dessa utbildningar att bli osynliga för målgruppen inom det pågående studiesedelsförsöket. Därför bör det säkerställas att utbildningsmöjligheterna synliggörs i tjänsten.*

Det finns inom den fria bildningen erfarenhet av att erbjuda högskolestudier för den här målgruppen. De här utbildningarna bidrar till att personerna senare kommer in på examensstudier och därför är det viktigt ur jämlikhets- och likabehandlingsperspektiv att fria

bildningens utbildningar inom öppna högskolan beaktas i försöket och att målgruppen kan använda sina studiesedlar för ändamålet.

Bildningsalliansen föreslår att en del av försöksanslaget anvisas till den fria bildningens studiesedelsunderstöd via Utbildningsstyrelsen. Understödet skulle användas för att täcka studieavgifterna för målgruppen. På detta sätt kunde utbildningen göras avgiftsfri för deltagarna.

Avslutning

Bildningsalliansen vill betona att satsningar på fri bildning inte enbart är utbildningspolitiska investeringar. De är samtidigt investeringar i kompetens, arbetskraftstillgång, integration, demokrati, välfärd och samhällelig resiliens.

Om Finland ska nå målen om höjd utbildningsnivå, stärkt kompetensförsörjning behöver också den fria bildningens verksamhetsförutsättningar tryggas. En stabil och långsiktig finansiering av fri bildning är därför en investering i hela samhällets framtid.

Helsingfors 8.10.2026

Anna Pensar-Kuivamäki

ordförande

Henrika Nordin

verksamhetsledare